

اخبار کوتاه

در گفت‌وگو با معاون فرهنگی و اجتماعی سازمان مترو مطرح شد فرهنگ و هنر در زیر زمین تهران

در آن روزهایی که مترو کارکرد فرهنگی به خود گرفت، تقریباً ۱۰ سال می‌گذرد. از آن سال‌ها به بعد در کنار سفرهای شهری؛ در و دیوارهای مترو با نمایش آثار هنری جان تازه‌ای به خود گرفت. آثاری که تا پیش از این فقط در گالری‌های خصوصی و عمومی اکران می‌شدند به میان مردم آمدند تا میلیون‌ها نفر را با احساسات و اندیشه‌های هنرمند گره بزنند.

این فرصت که می‌توان از آن به‌عنوان هنر مردمی (popular art) هم یاد کرد، زمینه‌ساز حضور هنرمندانی شد که تا پیش از این شاید فرصت‌چندانی برای نمایش آثار خود در گالری‌ها به‌خاطر هزینه‌های بالای آن نداشتند. کتابخوانی رایگان با حضور ایلکیشن‌های تخصصی، فروش آثار هنری افراد آسیب‌پذیر جامعه در بازارهای صنایع دستی، نمایش آثار برتر جشنواره‌های مختلف، پخش فیلم‌های آموزنده و تربیتی از مانیتورها و اجرای تئاترها و جشن‌های مناسبتی، گوشه‌ای از برنامه‌های این نهاد خدمات‌رسان شهری است که با گذشت زمان رویکردهای جدید به خود می‌گیرد.

مشکلات مالی گریبانگیر فعالیت فرهنگی در چهارراه ولیعصر

احسان بیسادی، معاون فرهنگی و اجتماعی سازمان مترو در گفت‌وگو با «فرهنگستان» در مورد برنامه‌های فرهنگی، هنری و اجتماعی که در طول سال برگزار کرده بود، گفت: «تقریباً در سه بستر اطلاع‌رسانی، دیجیتال (مانیتورهای ایستگاهی و داخل قطار) و اجرای برنامه‌های فرهنگی و هنری با تکیه بر ایوان انتظار ایستگاه میدان ولیعصر و سایر ایستگاه‌ها که فضای مناسب و بزرگی را در اختیار دارند، سعی کردیم تا بر مبنای اطلس فرهنگی و متناسب با نام هر ایستگاه، کارهای فرهنگی و هنری مختلفی را انجام دهیم. در این میان چهارراه ولیعصر یکی از مهم‌ترین ایستگاه‌ها برای کارهای فرهنگی در نظر گرفته شده است که متأسفانه به دلیل مشکلات مالی مترو، از این ایستگاه بیشتر بهره‌برداری اقتصادی و تجاری می‌شود و خیلی فرصت کار فرهنگی را به ما نمی‌دهد. اما در ایستگاه میدان ولیعصر که به‌عنوان ایوان انتظار شناخته می‌شود با گنجایش ۵۰۰ نفری روبه‌رو هستیم که از این نظر فرصت خوبی برای اجرای برنامه‌های مناسبتی مثل تعزیه، نقالی خوانی، اجرای موسیقی و... است.»

فعالیت‌های فرهنگی مترو در ایام محرم

معاون فرهنگی و اجتماعی شرکت بهره‌برداری متروی تهران درخصوص فعالیت‌های فرهنگی در ایام محرم گفت: «در میدان امام حسین (ع) قرار است تابلویی را با عنوان «نام جاوید حسین (ع)» رونمایی کنیم که این تابلو مزین به ۱۰۰۰ پلاک نوشته از اسامی شهیدان گمنام و کمتر شناخته شده شهر تهران و با اسامی حسین یا ترکیبی از اسامی حسین است. «شکوه جاری» برنامه دیگری است که در آن با ساخت ۱۰ قاب عکس در ایوان بزرگ از شهیدان گمنام و کمتر شناخته شده دفاع مقدس و نصب این در ایستگاه‌های مختلف به‌نوعی نوستالژی را برای مردم زنده می‌کنیم. معرفی کمپین حسین چه کسی است؟ (who is hossein?) از دیگر برنامه‌های عدالت اجتماعی و اخلاق را برای امسال در نظر گرفتند و بیان دلنوشته‌ها و ذهنیت مردم نسبت به سیدالشهدا و برگزاری نمایشگاه بزرگی در ارتباط با این کمپین و معرفی برنامه‌های مختلفی چون نمایش ارادت اقوام و ایدان دیگر به حضرت ابا عبدالله (سین (ع) از دیگر برنامه‌های مد نظر است. سعی کردیم تا در این برنامه‌ها سراغ رویکردهای فرهنگی و مقابله با ناهنجاری و رفتارهای خرافه در عزاداری بعضی افراد بپردازیم. در حوزه دفاع مقدس که مصادف با ایام محرم است در ایوان انتظار نمایشگاهی را با همکاری نیروی هوایی ارتش داریم که شامل عکس و دستاورد‌های دفاع مقدس است و همچنین در حاشیه آن قرار است نمایشگاهی از آثار هنری جانبازان مرکز آثار الله و با حضور جانبازان برپا شود. بیسادی در بخش دیگری از صحبت‌هایش با اشاره به موضوعات مطرح شده در نمایشگاهی که در فضای مترو جای می‌گیرد، گفت: «یکی از سیاست‌های ما به‌عنوان نهادی که روزانه با جمعیت میلیونی روبه‌رو هستیم باید تزیین امید و کاهش حساسیت‌ها در میان مردم جامعه باشد. مدیریت‌های قبلی با توجه به این تفکر که منطقی هم بود، سعی داشتند بیشتر به سراغ نمایشگاه‌هایی با بارقه‌هایی از امید و نشاط بروند. در حال حاضر تلاش ما این است کاستی‌ها و مشکلات جامعه که بازتاب آن در عکس‌های مستند وجود دارد را در نمایشگاه‌های مترو داشته باشیم تا با این کار توجه مدیریت شهری و مردم را به سمت حل مسائل اجتماعی اطراف خود هر چه بهتر جلب کنیم. حتی در نظر داریم جشنواره‌ای را با موضوع دست‌فروشی برگزار کنیم تا مسائل و مشکلات داخلی مترو هر چه بهتر بررسی شود.»

نوازندگان خیابانی منتظر خبرهای خوبی از مترو باشند

معاون فرهنگی و اجتماعی شرکت بهره‌برداری مترو تهران درخصوص ساماندهی موزیسین‌های خیابانی در فضای ایستگاهی مترو گفت: «خودم به شخصه یکی از طرفداران موسیقی سنتی هستم و از این حرکت هنری هم استقبال می‌کنم اما این نوع اجراهای خیابانی در فضای مترو را خیلی زیبنده این افراد و هنر موسیقی نمی‌بینم و درصدم هستم تا برای ترویج موسیقی اصیل ایرانی که ریشه در تاریخ شعر و ادبیات ما دارد، برنامه‌های خوبی را اجرا کنیم. طرحی برای بعد از محرم و صفر داریم تا در ساعات خاص و فضایی مشخص بتوانیم از حضور این نوازندگان بهره‌مند شویم. البته توجه به موسیقی در بعضی مدیریت‌های قبلی شهرداری نیز وجود داشت. شاید نمونه آن را بتوانم برگزاری جشنواره موسیقی «ششم» بر شمرده ولی در کنار آن رفتارهای سلبی بعضی از مدیران در لغو کردن کلاس‌های موسیقی را هم نمی‌توان انکار کرد.»

حوزه هنری و مرکز موسیقی صداوسیما گواه حقیقتی است که او یکی از مردان مهم در حوزه ادبیات و ترانه بود و همچنان شاعران این روزگار از او به‌عنوان مرد تحول در ترانه‌های صداوسیما یاد می‌کنند. در این خصوص «فرهنگستان» به بررسی مجموعه فعالیت‌های مدیریتی و فرهنگی این ادیب و شاعر برجسته از منظر دو تن از همکارانش می‌پردازد که در ادامه می‌خوانید:

موسیقی پاپ در صداوسیما با مدیریت فرهنگی معلم زنده شد

سبک جدید شعر می‌تواند گونه‌های مختلفی را داشته و به‌راحتی با گردآوری شعر سنتی و نیمایی در کنار هم تلفیقی از تضارب آرای مختلف را در کنار هم داشته باشد.

مدیریت وی در سمت‌های متعددی در سازمان‌های فرهنگی هنری و شورای تصمیم‌گیری شعر کشور چه دستاوردهایی را برای جامعه فرهنگی و به‌ویژه ادبی کشور به ارمغان آورده است؟

من خیلی کمتر در جریان مدیریتی وی بودم و زمانی که در مناصب معاونت فرهنگی حوزه هنری یا در شورای شعر وزارت ارشاد حضور داشتند، توفیق همکاری با وی را نداشتم اما در مورد روحیه فردی وی باید بگویم آن چیز سی که من از وی سراغ دارم روحیه جوانمردی و بزرگ‌منشی وی است و حتی به‌رغم جایگاه خودش در نظر ادیبی و مدیریتی هیچ تغییر خاصی در رفتار وی وجود نداشت و دوستانه و متواضعانه با شاعران جوان رفتار می‌کردند. به نظر حضور در مدیریت مرکز موسیقی یک تحول بزرگی بود که بعد از وی هم تبعات آن را می‌توان دید. نگاه منفی و سلبی که به موسیقی پاپ وجود داشت با آمدن وی تغییر کرد و به‌نوعی زنده شد و از اعتبار خود برای گسترده شدن این شعر استفاده کرد و حتی با سرودن اشعاری توسط خودش زمینه‌ای را به وجود آورد تا شاعران پیشکسوت هم به این اشعار گرایش پیدا کنند چرا که تا پیش از این کمتر شاعران قدیمی رغبت به سرودن شعر نو داشتند.

منتشر نمی‌شود اما می‌بینیم که هنوز شعر وی مورد استناد قرار می‌گیرد، دلیل این موضوع را در چه می‌بینید؟

این سوال مشکل دارم و نباید این طور مطرح شود. شاید در خلوت خود اشعاری را سرورند ولی منتشر نکردند و کسی از آن خبری ندارد. به واقع آقای معلم در حوزه قصیده و ترانه کارهای بسیاری را انجام داده‌اند که بی‌نظیر است و تا به حال نمونه آن را شاهد نبودیم.

شاعرانی مثل علی معلم، مهرداد اوستا، مشفق کاشانی و... که نقش بسزایی را چه در قبل و چه در بعد از انقلاب در زنده کردن شعر انقلاب داشتند، چرا این روزها کمتر به آنها بها داده می‌شود؟

اندیشه انقلاب اسلامی به دنبال آرمان‌گرایی، عدالت‌خواهی و آزادی‌خواهی است که در شعر پارسی نیز تبلور آن را می‌توان دید. این اندیشه از آغاز تا به الآن حاکم بر شعر پارسی بوده است و در تاریخ ۱۰۰۰ ساله شعر پارسی نیز آرمان‌گرایی آن را می‌توان دید. بزرگانی مثل ابن‌اسناد که اشاره شد، معلم شاعران نسل جدید انقلاب مثل علیرضا فروغ، سیدحسین حسینی و... بودند و با تربیت آنها به گونه دیگری به زنده نگه داشتن شعر انقلاب کمک کردند. همیشه اختلاف و دعویای قدیمی از دوران بعد از نیما وجود داشت که طرفداران شعر سنتی در ستیز با شعر نو (نیمایی) بودند که این موضوع با آمدن شعر انقلاب رفع شد و نشان داد که این

بررسی شخصیت ادبی، هنری علی معلم بعد از ۹ سال ریاست بر «فرهنگستان هنر»

بازگشت مرد تحول ترانه به دنیای شعر و موسیقی

افشین حیدری

روزنامه نگار

نام محمدعلی معلم دامغانی برای اهل ادب و شعر کاملاً شناخته شده است و نیازی به معرفی نیست. البته شاید حضور کم‌رنگ‌تر وی در یک دهه اخیر و محدود شدن کلاس‌هایش در حوزه هنری و محافل ادبی دیگر؛ خاطرات کم‌رنگ‌تری را برای نسل جوان رقم زده باشد.

سروده‌های این شاعر توانمند و متعدد، در دهه‌های قبل و به‌ویژه در روزهای ابتدای انقلاب، سایه به سایه اتفاقات آن روزها حرکت می‌کرد. در کارنامه این شاعر ۶۷ ساله که جزء اولین چهره‌های ماندگار شعر و ادب فارسی است مسئولیت‌های اجرایی از جمله ریاست فرهنگستان هنر، معاونت فرهنگی حوزه هنری، مدیریت مرکز موسیقی صداوسیما... به‌چشم می‌خورد. وی با سرودن مثنوی در اوزان بلند و بی‌سابقه با زبانی غریب و فاخر و کهن، بهره‌گیری از اندیشه‌ها و اشارات دینی، عرفانی، اساطیری، تاریخی و اجتماعی با روحی نو کلاسیک؛ مبدع سبک و ساختاری تازه در عرصه مثنوی سرایی شد. استفاده از زبان و سبک خاص شعری، بهره‌گیری از عناصر شعری قدیم و انتخاب وزن، قافیه، تقلید و پیروی از قصیده‌سرایان و مثنوی‌سازان دوره‌های کلاسیک از مختصات سبکی اوست. او از جمله مقتدرترین مثنوی‌سرایان پس از انقلاب اسلامی به‌شمار می‌رود. در ترانه برخلاف مثنوی‌هایش که مخاطب خاصی را می‌طلبد توجه خاصی به خواسته‌های مخاطب عام هم دارد. اشعار معلم گرچه به رویدادی خاص در متن انقلاب اشاره دارد اما پس از گذشت سالیان متمادی کهنه نشده و به‌نظر می‌رسد

اسماعیل امینی علاوه بر سرودن شعر، در حوزه نقد ادبی و پژوهش، فعالیت‌های بسیاری را انجام داده است. وی در حوزه ترانه و تصنیف آثار فراوانی ساخته است که توسط موسیقیدانان و خوانندگان برجسته کشور اجرا شده است. با وی گفت‌وگویی را پیرامون شخصیت کاری و حرفه‌های علی معلم دامغانی انجام دادیم که در ادامه می‌خوانید:

III

چه ویژگی‌ای در شعر علی معلم وجود داشته که بعد از گذشت سال‌ها از انقلاب اسلامی هنوز کهنه نشده است؟

هر شاعر بزرگی با خودش ویژگی‌هایی از بلاغت زبان و شعری را آشکار می‌کند که ممکن است از چشم دیگران پنهان مانده باشد. شعر علی معلم هم از این قاعده مستثنی نیست و بخشی از ظرفیت پنهان زبان و ادب پارسی را برای علاقه‌مندان ادب پارسی به تصویر کشیده که در آن متمایز است.

تلفیق قالب‌های کهن شعر فارسی با شگردهایی نو که در شعر علی معلم وجود دارد، نشأت گرفته از چه موضوعی است؟

معمولاً کسانی که جزء شاعران خلاق محسوب می‌شوند با آثار خودشان نشان می‌دهند در نظریه‌هایی که از قبل وجود داشته است و همگان پذیرفته‌اند، می‌توان تجدید نظر کرد و تغییراتی داد که بر غنای شعر بیفزاید.

III

چه ویژگی‌ای در شعر علی معلم دامغانی وجود دارد که هنوز از این اشعار استفاده می‌شوند؟

در این سال‌ها خیلی از شاعران هرساله مجموعه‌های مختلفی از آثار برتر شعر دفاع مقدس در دهه ۶۰ سوی بنیاد حفظ آثار و ارزش‌های دفاع مقدس معرفی شد. «آتش در خیمه‌ها»، «عبور از صاعقه»، «مردان آتش نهاد»، «آتش در گلو»، «آینه‌های شعله‌ور» و... از جمله آثار این شاعر به‌شمار می‌آید.

چه ویژگی‌ای در شعر علی معلم دامغانی وجود دارد که هنوز از این اشعار استفاده می‌شوند؟

در این سال‌ها خیلی از شاعران هرساله مجموعه‌های مختلفی از آثار برتر شعر دفاع مقدس در دهه ۶۰ سوی بنیاد حفظ آثار و ارزش‌های دفاع مقدس معرفی شد. «آتش در خیمه‌ها»، «عبور از صاعقه»، «مردان آتش نهاد»، «آتش در گلو»، «آینه‌های شعله‌ور» و... از جمله آثار این شاعر به‌شمار می‌آید.

با وجود اینکه در گذشته مطرح بود، مثنوی را در وزن بلند نمی‌توان سرود اما مشاهده می‌کنیم که علی معلم با سرودن مثنوی‌های بلند، سنت‌شکنی می‌کند. با مثلاً از قدیم مرسوم بوده است که در ج‌های حماسی نمی‌توان اشعار عاشقانه سرود اما در حالی که در شعرهای علی معلم خلاف آن را می‌بینیم به‌طوری که با زنده کردن آن کمک کردند تا دامنه شعر فارسی و امکانات و ژانگی و نحوی زبان فارسی در شعر امروز جاری و ساری شود. طبعاً این شاعر گرفتار در برجسته‌سازی شعر چه در زبان و چه در فنون بلاغی و اندیشه‌ای به سراغ قاعده‌افزاری رفتند و هنجارهای متداول در زبان را تغییر دادند.

با اینکه چند سالی کتابی از علی معلم دامغانی

علی معلم بر غنای ترانه‌های صداوسیما افزود

آن اجتناب کرد. در مورد علی معلم و با توجه به شناختی که از او دارم باید بگویم حضور وی در منصب‌های اجرایی باعث شد تا آن طور که باید نتواند عنصر شاعرانگی خود را به نمایش بگذارد زیرا که اعتقاد دارم، نبوغ و استعداد ادبی وی بر هر اهل دلی روشن است و می‌توانست فراتر از اینها نیز منشأ خدمات ارزنده‌ای برای جامعه ادبی باشد. اما شاید این مسئولیت‌ها را بتوان فرصت مغتنمی نیز برای جامعه ادبی بر شمرده به‌طوری که این حضور در مدیریت مرکز موسیقی صداوسیما، تحول خوبی را بر فضای ترانه‌های تلویزیون ایجاد کرد و یا بهره‌گیری از شاعران طراز اول کشور و متخصص در شورای شعر صداوسیما، روزه‌روز بر غنای اشعار سروده شده در این مرکز افزود.

در کنار اینها حضور در معاونت فرهنگی حوزه هنری در سال‌های دور و برگزاری کلاس‌های ادبی بر شور و هیجانی که برگزار می‌شد را می‌توان از جمله روزهای درخشان حوزه هنری و ریاست وی بر شمرده.

در بررسی اتفاقات انقلاب، بدون شک ادبیات و شعر ارتباط تنگاتنگی را با آن روزها داشته است و حتی در بسیاری از اعتراضات، نقش پررنگ شعر را می‌توان مشاهده کرد. حضور افرادی چون علی معلم چقدر در به ثمر نشستن انقلاب کمک کرد.

نظر قالب و محتوا حرف‌های بسیاری برای گفتن داشت.

در این سال‌ها که علی معلم سمت‌هایی را در مجموعه‌ها و نهاد‌های فرهنگی و هنری بسیاری از جمله شورای شعر وزارت ارشاد، مرکز موسیقی صداوسیما، معاونت فرهنگی حوزه هنری، ریاست فرهنگستان هنر و... داشتند، چقدر توانستند منشأ خدمات ارزنده‌ای به جامعه ادبی و به‌ویژه شعر کشور باشند؟

به شخصه فکر می‌کنم حضور شاعران و اهالی فرهنگ و هنر در مناصب اجرایی یکی از نکات منفی است که باید از